

Bartis Ferenc

**NE OLTSA TÖK EL A TŰZET,
JÓ EMBEREK!**

novellák

INTERMIX KIADÓ
Ungvár — Budapest
1993

Egy borjú halhatatlansága

Ott tébláboltam az istállóban, amikor anyja világra hozta. Apám segített az öreg tehénnek, nyomkodta a hasát, majd kötelet kötött a bocira és úgy húzta ki. Aztán odatette anyja elébe, hogy megnyalja utódját. Virág, a tehén hol nyöszörgött, hol pedig hörgött két lélegzetvétel között...

Én az istállólámpást tartottam. Fénye olykor apám magas boltozatú homlokára vetődött, amely alól ferde, mélykék szemével hunyorgott rám büszkén, valami különös győzelmi örömmel, s szavait mégis halkan, szorongva társítgatta össze, míg a messziről felkerekedett idegen hóvihar büntetlenül tépázta az épület fedelét.

— Csak gyarapodunk, kisfiam — mondta apám, aztán legyintett s fájó magatehetetlenséggel folytatta: — sosem volt ilyen üres az istállónk...

A nagy épület még nem is olyan rég zsúfolásig volt marhával, lóval, s hogy eltarthassuk valamennyit, bizony részibe is kaszáltunk szénafüvet, de alig két év alatt megüresedett az istálló, csak Virág maradt meg nekünk. A másik tehenünket és két üszöt az adóhátralék fejében foglalták le. Csillag és Villám nevű lovainkat pedig apám adta el, potom áron, hogy árpát, és burgonyát meg szénát vásároljon, mert abból, ami nekünk termett, nem tudtunk eleget tenni a beszolgáltatásnak, s a „kótát” évről-évre emelték, sőt meg is duplázták.

Apám mintha kitálálta volna a gondolataimat, vállamra tette kezét s úgy újságolta élete egyik nagy élményét, mintha én addig nem is hallottam volna róla, pedig ott forgolódtam én is:

— Micsoda nap volt az! Emlékszel, az árverés... Amikor a főtéren kikiáltották a tehenünket s a két üszöt is... Senki nem fordult felém s mégis éreztem, hogy engem néznek. A végrehajtó valósággal könyörgött, hogy vásárolják meg az állatainkat, de nem akadt senki a faluban, aki megvette vol-

na... Látod, ez az összetartás, fiam... S így kerültek aztán a vágóhídra, pedig szép fájálatok voltak, kár volt értük... Oda léptem volt Estánhoz s kértem, hogy vegye meg legalább az üszöket... S tudod, mit válaszolt? „Hej szomszéd, te sem vennéd meg az én állataimat, ha elárvereznék őket...” S igaza is volt. Akkor még nem is sejtette, hogy hamarosan kiürítik az ő istállóját is... Hadd el, fiam, elmúlik ez is... Háború, fogság, szárazság, éhség s most ez a megszorítás... Pedig nem a mások bőrén élünk! Az Úristenit ennek a világnak! Már vasárnap sem telik kenyérre, csak a pityóka s a pityóka... S néha árpapuliszka... Te is... Még be sem töltötted a tizenkét évet, s tavasztól őszig húztad a kaszát... De bezzeg az adószedő s a végrehajtó fiai csak napozni meg úszni jártak ki a nyáron a Maros partjára... Hadd el, fiam, ne keseredj el...

Hogy megnyugtassam apámat, a tanítómat idéztem:

— Károly bácsi azt mondta mindig, hogy a munka nemesít, édesapám...

— Akkor mi már nagyon nemesek kell hogy legyünk, fiam — kacagott fel végre apám s úgy magához ölelt, hogy kezében meglódukt az istállólámpás.

— Édesapám, minek kereszteljük ezt a kis bikaborjút?

— Rád bízom, fiam.

— Legyen... legyen... — találgattam — mi is legyen? Éjfélkor született, igaz? Adjuk neki ezt a nevet.

— Milyen nevet? — nézett rám zavartan apám.

— Legyen Éjfél a neve! — böktém ki határozottan.

— Ilyen állatnevet még nem hallottam, fiam, de ha te akarsz, hát legyen Éjfél...

Miután Virág hosszasan lenyaldosta a bocit, apám a kis ügyetlen állatot odatette szopni. Különösebben nem szorult biztatásra, úgy evett, mintha eddig éhezett volna. Aztán egy pokrócba bugyoláltuk és elvittük a konyhába.

— Úgy vigyázz rá, fiam, hogy ez a borjú a tied! — mondta apám nyomatékosan.

Gazdagnak éreztem magam. Nem adtam volna Éjfélt a világ legnagyobb gyémántkövéért senkinek, hiszen az csak

csillog, de a borjú lélegzett, körbe–körbe járta az asztalt, kis pofiját belém döröszülte gyakran és amikor elérkezett a szoptatás ideje, megállt az ajtó előtt s várakozón nézett rám... A röpködő madarat is megdermesztő fagyok miatt nem hagyhatuk Éjfélt kint az istállóban, de hiába nem tetszett neki, koratavasszal mégis szállást kellett cserélnie. Rengeteg bajom volt vele. Az istállóban azért bögött, hogy engedjem ki az udvarra, kint meg az anyja után bömbölt. Végül úgy határoztam, hogy nyitva hagyom az istállóajtót, hogy kénye–kedve szerint járkálhasson. Szabadon szaladgált, ugrándozott a gyümölcsfák és a ház előtt tarkálló virágágyások között. Sokszor fogósdit játszottam vele. Úgy kergetőztünk, mint két gyermek... Azok is voltunk... S nekem igen–igen tetszett, hogy Éjfélnem kedvelte a leánykákat s az asszonyokat, kiváltképpen, ha tarka ruhába öltöztek. Csak édesanyámat szerette, akitől mindig kapott krumplihajat, árpapuliszkalevet s egy–egy simogatást is... Mivel a szénánk már fogytán volt s a kaszálásnak nem jött még el az ideje, a nővéremmel kimentünk az erdő szélére és zsákban martilaput, labodát, papsajtot és fűzfalevelet hoztunk Virágnak, hogy ne apadjon el a teje... Éppen egy tömött zsákot cipeltünk a csürkert elé, amikor egy aktatáskás és egy fegyveres férfiú Virágot vezette ki az udvarról...

A kaput senki sem csukta be utánuk...

Ledobtuk a zsákot s kirohantam az utcára. A fegyveres férfiú gyakran vissza–visszanézett és megriasztotta a nyomukba tóduló gyermekeket és asszonyokat.

Édesanyám sírt, apám káromkodott, majd bement a szobába és egy maréknyi papírt hozott ki. Leültünk a tornácra. Kiteregette a papírokat. Bólogatva böngészte rajtuk az egymás után szigorú rendben sorakozó számokat.

— Még mennyi van hátra, Feri? — kérdezte édesanyám.

— Ismét növelték az adót, Erzsike... — mondta csüggedten apám.

Péter bácsi sántikált be hozzánk. Megállt az udvar közepén s úgy átkozódott:

— **A rabló istenit ezeknek! Hadd el, ne búsulj, szomszéd!** Nekem se hagytak még egy marhafarkot sem... És itt a tavasz a nyakunkon... A két kezemmel szántsam föl a földet?... Azt mondják, hogy ez osztályharc... A menkő csapna már az osztályos fejükbe! Mit akarnak, hiszen én szolga voltam, szomszéd, cseléd...

Péter bácsi aztán lecsillapodott, odaült apám mellé a tornácra s mint hadisarcot emlegette és szidta azokat, akiknek nem fért a nyakukra a munka s most elveszik azoktól az eleséget, az állatokat, akik nehéz munkával valamicskét összekuporgattak.

— Te, Feri — fordult apámhoz a szomszéd s megpödörte lelógó, szomorú bajuszát — van az a szerencsétlen három juhom, s úgy határoztam, hogy kiviszem őket valahova a sziklák közé, elrejttem az adószedők szeme elől... Vagy levágom, s megesszük, úgy sincs már mit főznie a feleségemnek...

Apám jó ideig csak hallgatott s merőn nézte, figyelte az udvaron vādul rohangáló, elárvult bikaborjút, aztán lassan fölemelte jobb kezét s repedezett, bütykös ujjával rámutatott:

— Ezt az udvarról száz adószedő sem viszi ki... Veszem a fejszét s úgy odasuppantok véle, hogy a puska kiesik a kezükből... Aztán nyakamba veszem a világot...

— Csináljunk másegyebet — szakította félbe Péter bácsi —, menjünk valahova el állami munkára, utat, vasutat, hidakat építeni. Están is ezen töri a fejét, azt mondja, hogy a föld már csak sírgödörnek jó, nem lehet megélni belőle... Vagy már alakítanak meg a kolhozokat... Akkor senkinek nem lenne semmije s könnyebb volna elviselni a nyomorúságot... Ezt rebesgetik mindenütt, a minap is hallottam ilyesmikről beszélni a tanítót s a tanácselnököt...

— Én sohasem politizáltam, Péter — mondta apám vonatottan —, de azt tudom, hogy így nincs jól... Nézd meg a határt: vetetlenül maradnak a földek, parlagon hever egy csomó szántó, hiába köteleznek, hogy vessünk, ha nincs mit és, ha nincs mivel. S azért mondom, valamerre változnia kell

a helyzetnek, mert, ha nem, oda lyukadunk ki, hogy nemcsak nekünk, de még az adószedőknek sem lesz mit enni...

Péter bácsi helyeslően bólingatott, lassan fölszedelőzködött, megropogtatta fájós csontjait s elsántikált haza.

Én hátramentem a fészerbe s eldugtam a csaphalmaz alá a fadóntó fejszénket. A kisebbet nem rejthettem el, mert valamivel csak kell tűzrevalót aprítani.

Teltek a napok. Édesanyámnak egyre kevesebb munkája akadt a konyhában. Szeme tükrében láttam meg először a történelem arcát, aki egyre gyakrabban vacsora nélkül állt fel az asztal mellől s köszönés nélkül távozott az esti harangszó kíséretében, hogy szemlét tartson az elnéptelenedő falu gyermekálmai fölött...

— Nemsokára az állatokat kicsapják a legelőre — vigasztalt apám —, ha ismét le nem esik a hó... S akkor Éjfélt is elszegődtetjük, s onnan, az esztenáról már nem vihetik el...

De másnap öten jöttek hozzánk: két adószedő és három fegyveres.

— Kifizeti az adóhátralékot? — kérdezte az egyik apámtól.

— Persze, hogy kifizetem — így édesapám —, de most éppen nem tudom, nincs miből... Járt nálam egy bánáti ember, kérte a csürt, megígérte, hogy még visszatér, eladom neki az épületet s azonnal kifizetem, nem kell utána jöjjenek... De most? Higgyék el, nincs egy vasunk a házban...

— Az minket nem érdekel! — förmedt rá az idősebb akta-táskás. Az állammal szembeni kötelezettségnek eleget kell tenni! Volt elég ideje, hogy kifizesse.

Apám mentegetőzött s higgadtan érvelt is:

— Önök is jól tudják, hogy kevés földünk van, s az is silány, köves, agyagos... Ezért kell részes munkát vállalnunk... Ami termett, nem volt elég még a kótára sem... Nincs vetőmagom, nincs egy falat kenyér, nincs jószágom... Hát mondják meg maguk is, miből fizessem ki? Ne haragudjanak meg rám, de valahol nagy tévedés van... Ez így nem helyénvaló...

— Még lázít! — harsogta a fiatalabb fegyveres. Ne pofázzon, hanem fizessen! Ha nem, elvisszük a...

— Innen már nemigen van mit elvinni... — csillapította az előbbit egy kopasz, alacsony termetű ember, aki addig nem szólt bele a vitába.

Édesapám rámnézett a szeme sarkából s én megértettem, hogy mit akart mondani. Kiosontam, hogy Éjfélt kivezesse az istállóból a csürkertbe s onnan kergessem ki a határba. De utánamlépett mind az öt ember. Egyenest az istállóba. Közrefogták a bikaborjút s úgy lökdösték kifelé. Az egyik adószedő kötelet vett elő az aktatáskájából s az ártatlan állat nyakába dobta. Már kint voltak az istálló előtt, amikor apám hirtelen a fészerből kilépett s Éjfél fejére csapott a fejsze élével. Aztán eldobta a fejszét és teletorokkal beleüvöltötte a kegyetlen tavaszba:

— Most vigyétek! Ezt nem adom, ez a fiamé! Az ő játéka volt! — lihegte.

Fegyvert fogtak apámra és kitudskolták a kapun. Éjfél a földön rúgkapálódzott, aztán kimúlt... Hamarosan egy terepjáró gépkocsi dübörgött be az udvarra. Két ember szállt ki. Megragadták a borjút és feldobták a kocsiba.

Az este a néptanácsnak nevezett épületben nagy dínomdánom volt. Borjúhúst vacsorázott az erőszak...

Édesapám ellen vádat emeltek, mondván, hogy az immár elkobzott, lefoglalt borjú az állam tulajdonát képezte, tehát apám nem a saját, hanem az állam tulajdonát csapta agyon a fejszével...

Péter bácsi egy kisborjút faragott nekem s ráírta a homlokára: Éjfél.